

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044 250 30 00

www.hkr.se

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp,
Kandidatexamen i psykologi
VT 2021
Fakulteten för Lärarutbildning**

Unga tonåringars relationer till föräldrar och lärare: en tvärsnittsstudie

Ida Johansen

Författare

Ida Johansen

Titel

Unga tonåringars relationer till föräldrar och lärare: en tvärsnittsstudie

Engelsk titel

Early adolescents' relationships with parents and teachers: a cross-sectional study

Handledare

Jimmy Jensen

Examinator

Öyvind Jörgensen

Sammanfattning

För barn och ungdomar med otrygg anknytning till sina föräldrar kan det bli svårare att skapa relationer till människor utanför hemmet både i skolan och även senare i livet. Det är därför av hög vikt att dessa ungdomar får möjlighet att skapa tryggare anknytningsmönster på annat sätt. Den svenska skolan har ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att alla elever ska ha möjlighet att fullfölja sin skolgång oavsett förutsättningar. Tidigare undersökningar visar att socioekonomisk bakgrund har betydelse för prestation i skolan, men mindre forskning har gjorts om huruvida familjesituationen i övrigt påverkar skolprestationen. Syftet med studien var att ta reda på om ungdomar upplever att de får ett socialt stöd av sina lärare och hur lärarna uppfattar ungdomar med problematiska föräldrarelationer. Datamaterial från Longitudinal Research on Development In Adolescence (LoRDIA) har använts för att besvara frågeställningen, där enkäter delats ut till 1515 ungdomar och deras lärare i fyra olika svenska kommuner. Enkätsvaren har analyserats genom linjära och logistiska regressioner. Resultatet visade att ungdomar med problematiska föräldrarelationer inte upplever att de får ett socialt stöd av sina lärare. Inga signifikanta resultat upphittades om hur lärare uppfattar dessa ungdomar. Slutsatsen är att mer forskning behövs för att ta reda på hur elever med problematiska föräldrarelationer ska känna att de blir stöttade av sina lärare.

Ämnesord

Anknytning, Föräldrar, Lärare, Relationer, Kompensation, Ungdomar, Sverige

Author

Ida Johansen

Title

Early adolescents' relationships with parents and teachers: a cross-sectional study

Supervisor

Jimmy Jensen

Examiner

Öyvind Jörgensen

Abstract

Children and adolescents with an insecure attachment to their parents can have difficulties to form relationships to individuals outside of the home both in school and later in life. It is of much importance that these children have opportunities to form secure attachments in other ways. The Swedish school system has a compensatory mission and seeks to allow all children to complete their education regardless their background. Previous research shows that socioeconomic status is important for school achievement, but few studies have addressed the ways in which other aspects of the family effect school achievement. The aim of the study was to investigate if early adolescents experience that they receive social support from their teachers and how teachers experience children with problematic parent-child relationships. Data were retrieved from Longitudinal Research on Development In Adolescence (LoRDIA) to answer the research questions, where questionnaires were distributed to 1,515 early adolescents and their teachers in four Swedish municipalities. The data were analyzed through linear and logistic regressions. The results indicated that early adolescents with problematic parent-child relationships do not experience that they receive social support from their teachers. No significant results were found for teachers' perceptions of early adolescents with or without secure parent-child relationships. The thesis concludes that more research is needed to investigate ways in which early adolescents with problematic parent-child relationships can be supported by their teachers.

Keywords

Attachment, Parents, Teacher, Relationships, Compensation, Adolescent, Sweden

Författarens tack

Tack Olov Aronson vid Hälsohögskolan, Jönköping University, för att du har gett mig råd och vägledning i mitt arbete. Tack till professor Arne Gerdner vid Jönköping University och till hans forskarkollegor inom LoRDIA för att jag har fått möjlighet att tillsammans med Olov Aronson ta del av erat insamlade datamaterial.

Anknytning är ett välkänt begrepp inom psykologin och kommer huvudsakligen från John Bowlby och Mary Ainsworths forskning om relationen mellan barn och deras föräldrar (Kerns & Brumariu, 2018). I skolåldern (ca 7-12 år) börjar barnen att ta mer avstånd från sina föräldrar för att utforska världen på egen hand. För små barn är närheten till anknytningspersonen viktig, för äldre barn är det snarare tillgänglighet som önskas (Kerns & Brumariu, 2018). Människor utanför hemmet, som till exempel kamrater och lärare, blir allt viktigare och kan till och med fungera som temporära anknytningspersoner (Laible et al., 2004; Verschueren & Koomen, 2012). I tonåren blir det allt viktigare med både praktisk och emotionell självständighet och det skapas ofta en sorts ambivalens gentemot föräldrarna – ungdomen vill komma undan föräldrarnas tidigare kontroll men har samtidigt en vana och ett starkt behov att vända sig till sina föräldrar när svårigheter uppkommer (Allen & Tan, 2018). Jämnåriga kamrater och så småningom romantiska partners tar allt större plats i ungdomens liv och kan fungera som nya anknytningspersoner (Allen & Tan, 2018).

Barn och ungdomar som upplever svårigheter i nära relationer löper större risk att underpresterar i skolan och ha färre vänner. Enligt Scharf (2014) handlar vänskap inte enbart om huruvida barnet känner sig ensamt eller inte – det utvecklar och underhåller även barnens uppfattning om att de är kompetenta och värda att älskas. Barn och ungdomar med otrygg anknytning kan få svårigheter med att reglera känslor, läsa av andra människor och är sämre på problemlösning vilket gör att de redan från skolstarten kan ha svårt för att skapa vänskapsrelationer med andra barn (Murphy et al., 2017). De har ofta sämre självkänsla eftersom föräldrarna inte har kunnat förmedla känslan av att de är värdefulla, vilket kan göra att de drar sig undan då andra människor upplevs som mer hotfulla och avvisande än vad de egentligen är (Scharf, 2014). Att ha ett otryggt anknytningsmönster och svårigheter med sociala relationer skapar en känslighet för emotionella problem, och är ofta en del i utvecklandet av depression i ung ålder (Shaw & Dallos, 2005). Det är med andra ord viktigt

att barn i tidig ålder utvecklar ett anknytningsmönster som främjar relationer med personer utanför familjen. De har annars lätt att hamna i en sorts ond spiral senare i livet där behovet av andra människor kvarstår men där skapandet av relationer hindras av deras anknytningsmönster, som till exempel att dra sig undan eller bete sig olämpligt (Seibert & Kerns, 2015; Shaw & Dallos, 2005). Utebliven framgång i relationsskapandet kan till slut leda till att de blir mindre motiverade till att försöka söka kontakt eftersom de inte har självkänsla nog för att tycka att de är värda att uppskattas, vilket i sin tur kan göra att det destruktiva anknytningsmönstret förstärks och gör det ännu svårare att få kontakt med andra människor (Scharf, 2014; Shaw & Dallos, 2005; Ward et al., 2018).

Flera studier har visat att barn och ungdomar som har bra relationer med sina lärare har lättare att umgås med och accepteras av sina klasskamrater (Catherine et al., 2012; Howes et al., 1994). Det verkar dock som att lärare många gånger misslyckas med att se vilka elever som behöver extra stöd. I Seibert och Kerns (2015) studie lät de lärare bedöma sina elevers sociala förmågor och hur de fungerade med klasskamraterna. Eleverna blev även observerade i skolan av forskningsassistenter och mödrar bedömde sina egna barn. Lärare och föräldrar bedömde barn med otrygg-undvikande anknytning som minst prosociala och minst socialt kompetenta, trots att eleverna själva inte visat några sådana beteenden under observationer (Seibert & Kerns, 2015). Barn med desorganiserad anknytning bedömdes av lärare ha problem med aggressivitet i relation med kamrater, medan mödrarna angav att de i större utsträckning var utsatta för mobbning. Eftersom barn med undvikande anknytning tenderar att dra sig undan – och barn med desorganiserad anknytning kan ha svårt att tolka andra människors intentioner (Seibert & Kerns, 2015; Ward et al., 2018) – kan de säkert upplevas som mindre socialt kompetenta av sina lärare. En studie av Oldenburg et al. (2015) visar att en del lärare kan tycka att det är upp till eleven att lära sig att umgås med andra människor, trots att det i själva verket kan vara så att de behöver extra stöd. Det verkar bero på vilket

erfarenhet läraren själv har av mobbning. I klasser med mer mobbning var det ofta så att läraren ansåg att det berodde på yttre, opåverkbara faktorer (Oldenburg et al., 2015).

I Sverige har skolan ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att alla barn ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig sin utbildning och nå de nationella kunskapskraven oavsett barnets grundförutsättningar, som till exempel funktionshinder eller socioekonomisk bakgrund (SFS 2010:800). Enligt undersökningar är ungdomars socioekonomiska bakgrund viktig och spelar stor roll när det gäller ungdomens prestation i skolan (Skolverket, 2018). Det saknas dock forskning om hur familjesituationen i övrigt påverkar psykisk hälsa och skolresultat.

Syftet med studien är att ta reda på hur ungdomar med problematiska föräldrarelationer uppfattas av sina lärare och om ungdomarna känner att de kan få stöd av sina lärare. Med problematiska föräldrarelationer avses i denna uppsats kyliga och oförutsägbara föräldrar. Studien prövar följande hypoteser:

1. Ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar kommer att uppfattas som mindre prosociala av sina lärare och ungdomar med förstående föräldrar kommer att uppfattas som mer prosociala av sina lärare.
2. Ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar kommer att uppfattas ha mer beteendeproblem av sina lärare och ungdomar med förstående föräldrar kommer att uppfattas ha mindre beteendeproblem av sina lärare.
3. Ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar kommer att uppge att de inte känner att lärarna bryr sig om dem lika mycket och ungdomar med förstående föräldrar kommer uppge att lärare oftare bryr sig om dem.
4. Ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar kommer att uppge att lärarna inte gillar dem lika mycket och ungdomar med förstående föräldrar kommer att uppge att lärarna oftare gillar dem.

5. Ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar kommer att uppge att lärarna är mindre rättvisa och ungdomar med förstående föräldrar kommer att uppge att lärarna är mer rättvisa.

Hypoteserna motiveras av forskning och teori om anknytning som visar att barn och ungdomar med trygga föräldrarelationer har lättare för att skapa goda relationer med sina lärare och jämnåriga kamrater (Catherine et al., 2012; Howes et al., 1994; Laible et al., 2004). Enligt anknytningsteorin är det även rimligt att anta att ungdomar med problematiska föräldrarelationer upplever att de har mer negativa relationer till lärare oavsett om dessa relationer bör anses vara mer negativa (Scharf, 2014). Oavsett om ungdomar med problematiska föräldrarelationer har svårare att skapa positiva relationer till sina lärare eller enbart upplever att deras relationer till sina lärare är mer negativa så motiverar anknytningsteorin de hypoteser som presenteras ovan.

Metod

Försöksdeltagare

För att besvara frågeställningen kommer datamaterial från LoRDIA (Longitudinal Research on Development In Adolescence) att användas, vilket är ett longitudinellt forskningsprogram utvecklat av Hälsohögskolan i Jönköping i samarbete med Göteborgs universitet. Programmet ämnar undersöka och förklara ungdomars utvecklingsförlopp inom sociala nätverk, skolanpassning, missbruk och psykisk hälsa och har under fem års tid följt utvalda ungdomar med hjälp av årliga enkätinsamlingar. Svar från den första vågen, där 1515 elever deltog och 93 lärare, kommer att användas. Medelåldern på ungdomarna är 12,6 år (SD = .59) och de gick i antingen sjätte eller sjunde klass. I urvalet fanns 766 flickor (50,6 %) och 749 pojkar (49,4 %).

LoRDIA är godkändes 2013 av den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg. För att säkerställa forskningsprogrammets konfidentialitet har forskare endast tillgång till anonymiserade datafiler.

Instrument

Deltagarnas ålder och kön bestämdes med hjälp av deras personnummer. Eftersom det är etiskt känsligt och svårt att mäta elevernas anknytning kommer i stället variabler som mätte elevernas relationer med sina föräldrar användas. Genom dessa variabler skapades tre olika index. Två av indexen, som innehåller frågor om hur föräldrarna betar sig när ungdomarna har gjort något de inte gillar, är validerade i tidigare studier i Tilton-Weaver (2014) under benämningarna *parental attempted understanding* och *parental coldness rejection*.

Indexet *parental attempted understanding* innehöll åtta frågor, exempelvis ”försöker prata ut utan att skapa nya konflikter” (som svar på hur föräldern betar sig när ungdomen gjort något föräldern inte gillar). Enligt anknytningsteorin är ett förstående och empatiskt bemötande viktigt för barnets välmående och förmåga att skapa relationer till andra (Kerns & Brumariu, 2018; Stern et al., 2015). Det fanns tre svarsalternativ, där 1 = ”aldrig”, 2 = ”ibland” och 3 = ”oftast”. Cronbachs alpha för indexet var .802, vilket anses vara acceptabelt. I den här uppsatsen kommer indexet att benämnas som ”förstående föräldrar”.

Indexet *parental coldness rejection* innehöll tolv frågor om hur föräldern betar sig när ungdomen gjort något föräldern inte gillar, exempelvis ”talar inte med dig förrän efter en lång tid”. Utifrån anknytningsteorin kan ett kyligt bemötande skapa stress och ångest hos barnet och göra det svårare att knyta an till andra människor (Schimmenti & Bifulco, 2015). De tre svarsalternativen var 1 = ”aldrig”, 2 = ”ibland” och 3 = ”oftast”. Cronbachs alpha för indexet var .806, vilket bedöms vara acceptabelt. I den här uppsatsen kommer indexet att benämnas som ”kyliga föräldrar”.

Det tredje indexet har skapats genom att addera tolv frågor om föräldrarnas oförutsägbarhet. Ett exempel på en av frågorna är ”mammans/pappas humör påverkar helt hur hon är mot dig”. Enligt anknytningsteorin är förutsägbarhet hos en förälder viktig för skapandet av tillit till andra människor, vilket underlättar relationsskapande (Ross & McDuff, 2008). Det fanns tre svarsalternativ där 1 = ”aldrig”, 2 = ”ibland” och 3 = ”oftast”. Indexet är inte validerat sedan tidigare men har en acceptabel intern reliabilitet (Cronbachs alpha = .75). Indexet kommer att benämnas som ”oförutsägbara föräldrar” i den här uppsatsen.

För att mäta elevernas upplevelser av sin relation till lärarna användes tre enskilda variabler, vilka var ”bryr sig lärarna i skolan om dig?”, ”gillar lärarna dig?” och ”är lärarna i skolan rättvisa mot eleverna?”. Det fanns tre svarsalternativ, där 1 = ”alla lärare bryr sig om mig/gillar mig/är rättvisa”, 2 = ”alla utom en lärare bryr sig om mig/gillar mig/är rättvisa” och 3 = ”det finns flera lärare som inte bryr sig om mig/gillar mig/är rättvisa”. I uppsatsen kommer de tre frågorna att benämnas som ”lärarnas omtanke”, ”lärarnas gillande” och ”lärarnas rättvisa”. För att möjliggöra en logistisk regression dikotomiserades variablerna så att 0 = ”en eller flera lärare bryr sig inte/gillar mig inte/är inte rättvisa” och 1 = ”alla lärare bryr sig/gillar mig/är rättvisa”.

Lärarskattningen av eleverna har gjorts genom en svensk översättning av formuläret SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire) som består av 25 frågor med fem subskalor om elevens sociala beteenden (Smedje et al., 1999). I den här studien kommer subskalorna *prosocial* och *conduct problems* att användas. Exempel frågor som användes är ”hjälplos om någon känner sig ledsen, upprörd eller känner sig dålig” i subskalan *prosocial* och ”har ofta raseriutbrott eller häftigt humör” i subskalan *conduct problems*. Det fanns tre svarsalternativ för båda subskalorna, vilka var 1 = ”stämmer inte”, 2 = ”stämmer delvis” och 3 = ”stämmer helt”.

Procedur

Datamaterialet från första vågen samlades in av forskare och forskningsassistenter år 2013 och kommer från fyra kommuner. Föräldrar till ungdomarna informerades om undersökningen genom postade brev som översattes till 32 olika språk. Passivt samtycke tillämpades, där föräldrarna uppmanats att aktivt tacka nej om de inte vill vara med i undersökningen. En anledning till detta är för att ungdomar med mindre engagerade föräldrar ändå kunde få delta. Ungdomarna själva kunde avböja medverkan oberoende av föräldrars samtycke. Alla ungdomar kodades sedan med referensnummer för att säkerställa deras anonymitet.

Statistisk analys

Datamaterialet kommer att analyseras med hjälp av både linjära och logistiska regressioner, eftersom tre av variablerna enbart har tre svarsalternativ. För att kunna jämföra kvotskalevariablerna standardiserades de till z-poäng. För att kunna upptäcka små effektstorlekar ($r = .1$) med minst 95 procents sannolikhet (power = .9) och behövs en urvalsstorlek på minst $n = 1046$.

Resultat

Tabell 1 presenterar beskrivande statistik för studien. Få ungdomar uppgav att de har kyliga föräldrar ($M = 1.30$, $SD = .31$), men desto fler uppgav att de har förstående föräldrar ($M = 2.45$, $SD = .41$). Medelvärdet för oförutsägbara föräldrar låg på lite under maxvärdet på skalan ($M = 10.40$, $SD = 3.91$). Lärarnas upplevelser av ungdomarnas prosocialitet hade ett relativt högt medelvärde i förhållande till skalans min- och maxvärden ($M = 2.45$, $SD = .46$) och upplevelser av ungdomarnas beteendeproblem hade ett ganska lågt medelvärde ($M = 1.36$, $SD = .41$). Mer än hälften av ungdomarna uppgav att deras lärare bryr sig om dem (67,08 %), gillar dem (69,62 %) och att de är rättvisa (66,31 %).

Tabell 1. Beskrivande statistik.

	M	SD	Min	Max	Freq.	%
Kön						
Man					749	49.44
Kvinna					766	50.56
Ålder	12.59	.64	11	14		
Kyliga föräldrar	1.30	.31	1	3		
Förstående föräldrar	2.45	.41	1	3		
Oförutsägbara föräldrar	10.40	3.91	1	25		
<i>Teacher SDQ prosocial</i>	2.54	.46	1	3		
<i>Teacher SDQ conduct problems</i>	1.36	.41	1	3		
Lärarnas omtanke						
Alla lärare bryr sig					982	67.08
En eller flera lärare bryr sig inte					482	32.92
Lärarnas gillande						
Alla lärare gillar mig					1020	69.62
En eller flera lärare gillar mig inte					445	30.38
Lärarnas rättvishet						
Alla lärare är rättvisa					978	66.31
En eller flera lärare är inte rättvisa					497	33.69

Notering. Medelvärden och standardavvikelser gäller variablerna innan de standardiserades.

Tabell 2 presenterar korrelationerna mellan variablerna som inkluderades i regressionsmodellerna. Ungdomar med kyliga föräldrar uppfattades vara mindre prosociala ($r = -.07, p = .021$) och ha mer beteendeproblem ($r = -.08, p = .014$) av sina lärare. Dessa ungdomar uppgav även att deras lärare var mindre omtänksamma mot dem ($r = -.16, p < .001$), gillade dem mindre ($r = -.15, p < .001$) och var mindre rättvisa ($r = -.19, p < .001$). Ungdomar med förstående föräldrar uppfattades däremot vara mer prosociala ($r = .09, p = .003$) och ha mindre beteendeproblem ($r = -.10, p = .001$) av sina lärare. De tyckte även att

deras lärare var mer omtänksamma mot dem ($r = .11, p < .001$), gillade dem mer ($r = .11, p < .001$) och var mer rättvisa ($r = .12, p < .001$). Ungdomar som uppgivit att de har oförutsägbara föräldrar uppfattades ha mer beteendeproblem ($r = -.07, p = .044$) enligt sina lärare, och liksom ungdomarna med kyliga föräldrar upplevde de att lärarna brydde sig mindre om dem ($r = -.17, p < .001$), gillade dem mindre ($r = -.15, p < .001$) och var mindre rättvisa ($r = -.23, p < .001$).

Tabell 2. Korrelationstabell.

	Kön	Ålder	Kyliga föräldrar	Förstående föräldrar	Oförutsägbara föräldrar	<i>Teacher SDQ prosocial</i>	<i>Teacher SDQ conduct problems</i>	Lärarnas omtanke	Lärarnas gillande	Lärarnas rättvishet
Kön	1.00									
Ålder	-.03	1.00								
Kyliga föräldrar	.03	.03	1.00							
Förstående föräldrar	-.05	.00	-.28***	1.00						
Oförutsägbara föräldrar	.06*	.05	.43***	-.18***	1.00					
<i>Teacher SDQ prosocial</i>	-.18***	-.01	-.07*	.09**	-.04	1.00				
<i>Teacher SDQ conduct problems</i>	.09**	.06	.08*	-.10**	.07*	-.44***	1.00			
Lärarnas omtanke	-.01	-.15***	-.16***	.11***	-.17***	.12***	-.17***	1.00		
Lärarnas gillande	-.03	-.15***	-.15***	.11***	-.15***	.10**	-.16***	.58***	1.00	
Lärarnas rättvishet	-.04	-.11***	-.19***	.12***	-.23***	.09**	-.11***	.53***	.51***	1.00

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tabell 3 presenterar den linjära regressionen med lärares uppskattning av ungdomarnas prosocialitet som den beroende variabeln. En ANOVA visar att modellen i sin helhet är signifikant ($F = 8.207$, $df = 5$, $p < .001$), vilket motiverar test av enskilda oberoende variabler. Cirka fyra procent av variansen i *teacher SDQ prosocial* kunde förklaras med hjälp av modellen ($R^2 = .04$). Lärare rapporterade att pojkar var mindre prosociala än flickor ($b = -.33$, $p < .001$). Lärare rapporterade också att de ungdomar som hade förstående föräldrar var mer prosociala ($b = .08$, $p = .013$). Eftersom ungdomar med förstående föräldrar upplevdes som mer prosociala av sina lärare är första hypotesen delvis bekräftad.

Tabell 3. Linjär regression med *teacher SDQ prosocial* som beroende variabel.

	b	95% CI		p
		Från	Till	
Kön	-.33	-.46	-.21	<.001***
Ålder	-.02	-.12	.08	.703
Kyliga föräldrar	-.07	-.14	.00	.061
Förstående föräldrar	.08	.02	.15	.013*
Oförutsägbara föräldrar	.00	-.07	.07	.927
R ²	.04			

* $p < .05$; *** $p < .001$

I tabell 4 presenteras en linjär regression med lärares uppskattning av ungdomarnas beteendeproblem som den beroende variabeln. En ANOVA visar även här att modellen i sin helhet är signifikant ($F = 3.965$, $df = 5$, $p = .001$). Cirka två procent av variansen i *teacher SDQ conduct problems* kunde förklaras med hjälp av modellen ($R^2 = .02$). Lärare rapporterade att pojkar har mer beteendeproblem än flickor ($b = .19$, $p = .004$). Eftersom det inte finns några signifikanta resultat relaterade till föräldrarelationer kan andra hypotesen inte bekräftas eller avfärdas.

Tabell 4. Linjär regression med *teacher SDQ conduct problems* som beroende variabel.

	b	95% CI		p
		Från	Till	
Kön	.19	.06	.31	.004**
Ålder	.09	-.16	.18	.095
Kyliga föräldrar	.05	-.03	.12	.205
Förstående föräldrar	-.05	-.12	.02	.135
Oförutsägbara föräldrar	.03	-.04	.10	.345
R ²	.02			

** $p < .01$

Tabell 5 visar en logistisk regression med ungdomarnas uppskattning av lärarnas omtanke som den beroende variabeln. Modellen har bra *fit* enligt ett likelihood-ratio test ($p < .001$) och ett Hosmer-Lemeshow test ($p = .822$). Äldre ungdomar verkar uppleva att lärare inte lika ofta bryr sig om dem (OR = .61, $p < .001$). Ungdomar med kyliga föräldrar uppgav mer ofta att lärare inte brydde sig om dem (OR = .84, $p = .011$). Det rapporterades även av ungdomar med oförutsägbara föräldrar att lärare mer sällan brydde sig om dem (OR = .77, $p < .001$). Den tredje hypotesen kan delvis bekräftas då ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar upplevde att deras lärare inte brydde sig om dem lika mycket.

Tabell 5. Logistisk regression med lärares omtanke som beroende variabel.

	OR	95% CI		p
		Från	Till	
Kön	.95	.75	1.21	.669
Ålder	.61	.45	.74	<.001***
Kyliga föräldrar	.84	.73	.96	.011*
Förstående föräldrar	1.14	.99	1.30	.054
Oförutsägbara föräldrar	.77	.67	.89	<.001***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tabell 6 presenterar en logistisk regression med ungdomar uppfattning om lärarnas gillande som beroende variabel. Modellen visar en bra *fit* enligt ett likelihood-ratio test ($p < .001$) och ett Hosmer-Lemeshow test ($p = .421$). Även här uppger äldre ungdomar att lärare mer sällan verkar tycka om dem (OR = .53, $p < .001$). Det rapporterades att

ungdomar känner sig mindre omtycka av sina lärare om de hade kyliga föräldrar (OR = .82, $p = .006$) och oförutsägbara föräldrar (OR = .82, $p = .005$). Ungdomar med förstående föräldrar uppgav att de oftare känner sig omtycka av sina lärare (OR = 1.17, $p = .020$). Eftersom ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar upplevde att lärarna gillade dem mindre och ungdomar med förstående föräldrar upplevde att lärarna gillade dem mer kan den fjärde hypotesen bekräftas.

Tabell 6. Logistisk regression med lärarnas gillande som beroende variabel.

	OR	95% CI		p
		Från	Till	
Kön	.89	.69	1.15	.373
Ålder	.53	.43	.65	<.001***
Kyliga föräldrar	.82	.71	.95	.006**
Förstående föräldrar	1.17	1.03	1.34	.020*
Oförutsägbara föräldrar	.82	.71	.94	.005**

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

I tabell 7 presenteras en logistisk regression med ungdomarnas uppfattning om lärarnas rättvishet som beroende variabel. Modellen har bra *fit* enligt ett likelihood-ratio test ($p < .001$) och ett Hosmer-Lemeshow test ($p = .637$). Äldre ungdomar rapporterade mer ofta att lärarna inte var rättvisa (OR = .66, $p < .001$). Lärarna upplevdes även som mindre rättvisa av ungdomar med kyliga föräldrar (OR = .79, $p = .001$) och oförutsägbara föräldrar (OR = .69, $p < .001$). Ungdomar med förstående föräldrar uppgav oftare att lärarna var rättvisa (OR = 1.16, $p = .027$). Den femte hypotesen kan därmed bekräftas eftersom ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar upplevde att lärarna inte var rättvisa medan ungdomar med förstående föräldrar upplevde att lärarna var rättvisa.

Tabell 7. Logistisk regression med lärarnas rättvishet som beroende variabel.

	OR	95% CI		p
		Från	Till	
Kön	.80	.63	1.03	.087
Ålder	.66	.54	.80	<.001***
Kyliga föräldrar	.79	.69	.91	.001**
Förstående föräldrar	1.16	1.02	1.32	.027*
Oförutsägbara föräldrar	.69	.60	.80	<.001***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Diskussion.

Den här studien har undersökt ungdomars upplevelse av socialt stöd från sina lärare och även lärarnas uppfattning av elevernas prosocialitet och beteendeproblem. Resultatet visade att ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar upplevde att lärarna inte brydde sig om eller gillade dem lika mycket och de upplever inte heller lärarna som rättvisa. Ungdomar med förstående föräldrar upplevde att lärarna både gillade dem och var rättvisa. Lärare upplevde att ungdomar med förstående föräldrar hade ett mer prosocialt beteende.

Enligt Scharf (2014) har barn och ungdomar med problematiska föräldrarelationer en tendens att se andra människor som mer avvisande och hotfulla än de faktiskt är – vilket eventuellt skulle kunna förklara varför ungdomarna med kyliga och oförutsägbara föräldrar inte upplevde sig ha särskilt mycket socialt stöd från lärarna. Lärarna har inte angett att ungdomarna, oberoende av föräldrarelation, skulle vara mindre prosociala eller ha andra beteendeproblem – vilket ytterligare kan bekräfta Scharfs (2014) teori.

Korrelationerna i tabell ett mellan lärarskattningarna av prosocialitet och beteendeproblem och föräldrarelationer är mycket små utifrån Cohens riktlinjer (Cohen, 1988). Det finns heller inga resultat i regressionsstabellerna som tyder på att det finns signifikanta samband mellan dessa variabler, alltså framstår det inte som att elever med problematiska föräldrarelationer är mindre prosociala eller uppvisar mer

beteendeproblem. Detta är något som kan undersökas ytterligare – är det på grund av att ungdomarna upplevs ha beteendeproblem som gör att de får ett sämre bemötande av sina lärare eller är det upplevda bemötandet oberoende av deras eget beteende?

Den svenska skolan har, som tidigare nämnts, ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att alla barn ska kunna fullfölja sin skolgång oavsett förutsättningar (SFS 2010:800). Att ungdomarna med problematiska föräldrarelationer i den här studien inte anser sig få ett socialt stöd och ett bra bemötande av sina lärare kan tyda på att en kompensation för problematiska föräldrarelationer inte har uppnåtts.

Att lärarna upplever ungdomar med förstående föräldrar som mer prosociala stödjer tidigare forskning om att en trygg anknytning gör det lättare att bemöta andra empatiskt (Murphy et al., 2017; Stern et al., 2015). Enligt Laible et al. (2004) har ofta ungdomar med trygg anknytning bättre självkänsla, vilket gör att de känner sig mer kompetenta i sociala situationer. De har fått sina sociala behov ”mättade” och kan därför lättare hjälpa och stödja andra.

Studien hade ett stort urval från fyra olika kommuner av varierande storlek där både lärares och elevers perspektiv ingick. Den är dock endast en tvärsnittsstudie, och skulle behöva undersökas longitudinellt för att komma ett steg närmare vad som är orsak och vad som är verkan. Korrelationsmatrisen visar fler resultat i att ungdomar med kyliga och oförutsägbara föräldrar upplevs ha mer beteendeproblem och är mindre prosociala av sina lärare. Det framgår av matrisen att effektstorlekarna är mindre och att korrelationerna kan betraktas som relativt små. Regressionstabellerna är dock mer tillförlitliga eftersom de även kontrollerar för ålder, kön och de andra föräldrarelationerna.

Syftet med studien var att undersöka hur lärare uppfattar ungdomar med problematiska föräldrarelationer och även huruvida dessa ungdomar känner att de får ett socialt stöd av sina lärare. Det visade sig att ungdomarna kände mindre stöd från sina

lärare, dock verkade inte lärarna uppfatta att de hade mer beteendeproblem eller var mindre prosociala än ungdomarna med tryggare relationer till sina föräldrar. Resultatet antyder att mer forskning behövs för att utreda hur ungdomarnas uppfattning av lärarstöd påverkar dem med tiden och även hur lärare ska kunna upptäcka och stödja dem som behöver det.

Referenser

- Allen, J. P., & Tan, J. S. (2018). The Multiple Facets of Attachment in Adolescence. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (3:e uppl., s. 399–415). Guilford Press.
- Catherine, N. L. A., Schonert-Reichl, K. A., Hertzman, C., & Oberlander, T. F. (2012). Afternoon Cortisol in Elementary School Classrooms: Associations with Peer and Teacher Support and Child Behavior. *School Mental Health, 4*(3), 181–192. <https://doi.org/10.1007/s12310-012-9076-y>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed). L. Erlbaum Associates.
- Howes, C., Hamilton, C. E., & Matheson, C. C. (1994). Children's Relationships with Peers: Differential Associations with Aspects of the Teacher-Child Relationship. *Child Development, 65*(1), 253–263. <https://doi.org/10.2307/1131379>
- Kerns, K. A., & Brumariu, L. E. (2018). Attachment in Middle Childhood. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (3:e uppl., s. 349–365). Guilford Press.
- Laible, D. J., Carlo, G., & Roesch, S. C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviours. *Journal of Adolescence, 27*(6), 703–716. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.05.005>
- Murphy, T. P., Laible, D., & Augustine, M. (2017). The Influences of Parent and Peer Attachment on Bullying. *Journal of Child and Family Studies, 26*(5), 1388–1397. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0663-2>
- Oldenburg, B., van Duijn, M., Sentse, M., Huitsing, G., van der Ploeg, R., Salmivalli, C., & Veenstra, R. (2015). Teacher Characteristics and Peer Victimization in

- Elementary Schools: A Classroom-Level Perspective. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(1), 33–44. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9847-4>
- Ross, L. T., & McDuff, J. A. (2008). The Retrospective Family Unpredictability Scale: Reliability and Validity. *Journal of Child and Family Studies*, 17(1), 13–27. <https://doi.org/10.1007/s10826-007-9138-1>
- Scharf, M. (2014). Children’s social competence within close friendship: The role of self-perception and attachment orientations. *School Psychology International*, 35(2), 206–220. <https://doi.org/10.1177/0143034312474377>
- Schimmenti, A., & Bifulco, A. (2015). Linking lack of care in childhood to anxiety disorders in emerging adulthood: The role of attachment styles. *Child and Adolescent Mental Health*, 20(1), 41–48. <https://doi.org/10.1111/camh.12051>
- Seibert, A., & Kerns, K. (2015). Early mother–child attachment: Longitudinal prediction to the quality of peer relationships in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 39(2), 130–138. <https://doi.org/10.1177/0165025414542710>
- SFS 2010:800. (2010). *Skollag*. Utbildningsdepartementet.
- Shaw, S. K., & Dallos, R. (2005). Attachment and adolescent depression: The impact of early attachment experiences. *Attachment & Human Development*, 7(4), 409–424. <https://doi.org/10.1080/14616730500365902>
- Skolverket. (2018). *Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor: En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan* [Text]. Skolverket. <https://www.skolverket.se/system/getfile/getfile>
- Smedje, H., Broman, J. E., Hetta, J., & von Knorring, A. L. (1999). Psychometric properties of a Swedish version of the ”Strengths and Difficulties Questionnaire”. *European*

Child & Adolescent Psychiatry, 8(2), 63–70.
<https://doi.org/10.1007/s007870050086>

Stern, J. A., Borelli, J. L., & Smiley, P. A. (2015). Assessing parental empathy: A role for empathy in child attachment. *Attachment & Human Development*, 17(1), 1–22.
<https://doi.org/10.1080/14616734.2014.969749>

Tilton-Weaver, L. (2014). Adolescents' information management: Comparing ideas about why adolescents disclose to or keep secrets from their parents. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(5), 803–813. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0008-4>

Verschueren, K., & Koomen, H. M. Y. (2012). Teacher-child relationships from an attachment perspective. *Attachment & Human Development*, 14(3), 205–211.
<https://doi.org/10.1080/14616734.2012.672260>

Ward, M. A., Clayton, K., Barnes, J., & Theule, J. (2018). The Association Between Peer Victimization and Attachment Security: A Meta-Analysis. *Canadian Journal of School Psychology*, 33(3), 193–211. <https://doi.org/10.1177/0829573517715737>